

תימא

כתב עת לחקר יהדות תימן ותרבותה

העורך

יוסף יובל טובי

[יד]

הוצאת האגודה לטיפוח חברה ותרבות

נתניה * תשע"ז

חברי המערכת

אהרן בן־דוד
יגאל בן־שלום
אהרן גימאני
יהודה עמיר

על העטיפה:

זקן תימני מלמד את נכדו תורה

©

כל הזכויות שמורות

כתובת המערכת וההנהלה:

תימא, האגודה לטיפוח חברה ותרבות

כיכר העצמאות 11, ת"ד 1167, נתניה 42271

טלפון: 09-833-1325; פקס: 09-861-4712

הכתובת למשלוח מאמרים וספרים לביקורת:

פרופ' יוסף יובל טובי, החוג לספרות עברית והשוואתית, אוניברסיטת חיפה, חיפה 31905

דוא"ל: yoseftobi@gmail.com

נדפס בדפוס א. שטרן, ירושלים תשע"ז

תוכן העניינים

5	הרקע החברתי והדתי של היהודים בממלכת חֲמִיר	יוסף יובל טובי
29	חוק הטבע ותורת משה בהגותו של רב נתנאל בירב פיומי מדרש הגדול ומדרשי תימן: עיון משווה	שלום צדיק גלעד שפירא
40	בהקדמות מדרש מאור האפלה ומדרש הגדול רבי יעקב אנטולי	ישראל בן סימון
62	והפולמוס על הפרשנות האלגוריסטית בתימן	
71	סדר לימוד המשנה במשכנות תימן	אדם בן־נון
90	קהילת יהודי תימן באתיופיה במאה העשרים	יואל שילה
		מנחם צוברי
103	קהילת מחוית וחכמיה	(צובארה)
123	רכושה של משפחה יהודית מן המעמד הבינוני בתימן היפרדות קהילות המערבים והתימנים	זהר עמר דרור חוברה
136	מן הכולל הספרדי בירושלים: דמיון ושינוי האסופית מקיבוץ כפר גלעדי	רחל שרעבי
151	מרים לויטין בת הרב אברהם שרעבי הרב יוסף קאפח:	משה דרורי
168	פרשה לא ידועה על פסק דינו בבית המשפט העליון	
188	האם ראוי להקים ועדת חקירה חדשה לפרשת 'ילדי תימן'?	דב לויטן
		על ספרים ועל סופרים
	יהודי תימן ביצירתו הספרותית של עלי אלמקרי:	יוסף יובל טובי
209	סופר תימני ליברל נועז על יהדות ועל יהודים	
231	על מיכאל יצחק ועל שיריו	אסתי תירוש
241	שירים	מיכאל יצחק

ביקורות ספרים

252	נתיב חייו של מחנך בישראל: נסים גמליאלי, בנתיבות חיי	יוסף יובל טובי
254	מסע שרשים בכתובים: יצחק גלוסקא, עד עפר	דוד מלמד
v		תקצירים

זהר עמר

רכושה של משפחה יהודית מן המעמד הבינוני בתימן*

א. מבוא

עניינו של המסמך המתפרסם להלן הוא הסכם חלוקת רכוש בין שני קרובי משפחה בתימן בשליש הראשון של המאה העשרים. חשיבותו של מסמך זה בכך שהוא מציג תמונה טיפוסית של בית משפחה יהודית בתימן מן המעמד הבינוני, על תכולתו המלאה. המסמך, הסובב על חלוקת הרכוש בין סלימאן בן יעיש עמר ודודו חיים בן ישועה עמר, נכתב על ידי ישראל סעיד משרקי, תלמיד חכמים מן בעיירה שבאם, בחודש ניסן תרצ"ז (1937). לשון המסמך ערבית ספרותית משובחת, בשילוב הדיאלקט התימני הרגיל במרכז תימן.

הבית המתואר במסמך הוא בעל מבנה טיפוסי של יהודי תימן,¹ כפי שתועד בצנעא לפני גלות מוזע (1679/1680) ואחריה.² הבית היה בנוי משתי קומות ובחזיתו חצר שממנה עלו במדרגות לרחוב שהיה במפלס גבוה יותר. בחצר האחורית (חַי) גידלו תרנגולות ועיזים. בקומת הקרקע היו ממוקמים: מחסן בגדים, חדר טחינת גרגרי הדגן, חדר לטחינת טבק ואורווה לחמורים. בקומה הראשונה היו מחסני מזון (טַבְקָה) שונים ובית הכיסא. בקומה השנייה היו חדרי המגורים (מַפְאָן) של משפחת חיים עמר וחדר גדול ביותר ששימש את בני משפחת סלימאן עמר, וכן המטבח – שפתחיהם פנו לחצר המרכזית (חַגְרָה).³ במסמך נרמז על רכוש נוסף שהיה לבני המשפחה בתימן, בכפר צָרם הסמוך לשבאם, ועל פי מסמך אחר שברשותנו כלל רכושם שם קרקעות ואף מסגד שהיה ממוקם בנחלתם.⁴

* המאמר מוקדש לזכרו של אבי ר' יוסף עמר הלוי ז"ל, משיירי גלות תימן.
¹ על תיאור הבית וכליו ראו קאפח תשמ"ז, עמ' 195–201; נחום תשכ"ב, עמ' 32–39; ניני תשס"א, עמ' נז–סו.

² רחינס 1957; גויטיין תשמ"ג, עמ' 141–149.

³ חצר מרוצפת שאינה מקורה בקומה העליונה. כאן התנהלו פעילויות רבות של חיי הבית כמו כביסה. היה בה גם מיכל נחושת גדול שבו התחממו המים בקרני השמש לרחצת בני הבית.

⁴ הקרקעות היו מוחכרים למוסלמים, ואבי ז"ל סיפר לי כי פעם בשנה היה מגיע מוסלמי נציג הכפר למשפחתו בשבאם לבצע את התשלום שנעשה בחלקו ביבול של חיטה, שעורה ודורה.

את רכוש המשפחה ניתן לסווג לשתי קבוצות: ספרים וכלים. הספרים מופיעים ראשונים בחלוקת הרכוש, דבר המעיד על החשיבות שהקנו להם. מדובר בכתבי יד ובספרים נדפסים שבחלקם היה ערכם גדול מכתבי היד. פירוט רשימת הספרים המופיעה מלמד באופן כללי על העיסוק והעניין של יהודי תימן בכל תחומי היהדות: מקרא, משנה ותלמוד, ספרות המדרש הקדומה והמאוחרת, הלכה, תפילה ומוסר, לשון ושירה, מדע ופילוסופיה. במקרה דנן, ספרות מגוונת זו מלמדת רבות על סבי חיים עמר ז"ל, שנחשב לאדם משכיל ובעל רוחב ידיעות גדול. דבר זה ניכר מספרייתו העשירה שהייתה ברשותו לאחר עלייתו לארץ ישראל ושכללה גם את הספרים הנזכרים במסמך זה.

תרגום התעודה נעשה בסיוע אבי יוסף בן חיים עמר ז"ל, שזכר היטב את ביתם בשבאם ואת החפצים שהיו בו.⁵ דבר זה, בנוסף לספרים שנותרו מספריה זו, מאפשר לנו להבין את המסמך לאשורו ולזהות את המונחים השונים בוודאות ומכלי ראשון, בלא פרשנות מתווכת שאינה תמיד קולעת למציאות. הרי זה תיעוד נדיר באיכותו להכרת התרבות הרוחנית והחומרית של יהודי תימן.⁶

נוסח התעודה

חצ'רו סלימאן ן' יעיש עמר ועמה חיים ן' ישועה עמר ואלמדכורין פי חאל צחה' אלעקל ולבדן ואנפצלו פי אלבית אלקאים עמארה פי עד'ר שבאם אלמחדוד עלא [...] וקבלי אלג'רבה מלך אלמד'כורין וגרבי חוי' ואיצ'א אנפצלו פי ג'מיע כסותהם וכסות אולאדהם ונסואנהם וחליתהן וג'מיע אלכתב ואלדפא ואלפראש⁸ ואלנחאס חסב מא יתחרר ביאן פי אדנא האד'א אלפצל כל שי בת'מנה וצאר כל שי מן מא ד'כר בינהם נצפין דון אלטבקה אלכבירה אלד'י תחת אלמכאן אלכביר⁹ בכ'זאנתהא וטבקת אלטחין חק אלברדקאן במטאחנהא פקד תעיינין לגזאל אלמנת יעיש ן' ישועה עמר בת'מן מעלום מאיה' ריאל וארבעין ריאל אלי' מקאבל

⁵ על אבי, ראו עמר תשע"א. ברצוני להודות מקרב לב לרב פנחס קורה שליט"א שעבר על חלקו הראשון של המסמך והציע חלופות טובות לשיפור התרגום.

⁶ לתיאור כמה מן החפצים והכלים הנזכרים בתעודה ראו מוצ'בסקי-שנפר 2000; ניני תשס"א, עמ' עט-פ.

⁷ כינוי לחצר האחורית של הבית ובה גידלו צמחי בושם וכמה עצי פרי, ויש שהמקום שימש לגידול תרנגולות ועיזים.

⁸ כולל שטיחים, מחצלאות, מזרונים וכריות הגב.

⁹ חדר גדול ששימש להתכנסות בשמחות או אבל, ולעתים כחדר שינה לכמה מבני הבית.

שקייתהא והבו ונד'רו בד'אלך סלימאן וחיים אלמד'כורין לגזאל ואלדתהם אלמד'כורה ברצ'א מנהם ואכ'תיאר ואלתזם בכסותהא ולדהא סלימאן אלמד' <כור> ואלד'י בקא משתרך בין סלימאן וחיים אלמד'כור אלדימה במא דאכ'להא טבקה וכ'זאנה לאלצפיייה ואלמכאן אלצג'יר במטבקהא ואלחר¹⁰ חק אלחמאר וטבקת טחין אלחב במטאחנהא ואלגרבה אלד'י קפא אלבית ואלכניס בכתבהא ואלאת'נין אלספרים וג'מיע אלמאל אלד'י פי אלצ'רם ואלצ'מאר ואלביע ואלשרא ועדת אלחואנית מת'ל צנאדיק ומיאזין וגיר ג'מיע מא ד'כר באקי בין סלימאן אלמד' <כור> ועמה חיים אלמד' <כור> משתרך אלי' וקת ירידו אלנפראד יקתסם ד'אלך בינהם נצפין באלסוייה ואמא מא קד אנפצלו פיה ואקתסם בינהם מן מנאזל אלבית ואלמנקולאת אלד'י נחרר ביאן ד'אלך אדנא הד'א פקד וקע אלנפצאל ואלקסאם פי ד'אלך ברצ'אהם ואכ'תיארהם ולם בקי בינהם ולא לאחד מנהם שום ערעור או אונאה אפי' אונאת דברים ח'ו וקנו על כל הנזכר קשח"ג במדל"ב כתרז"ל.

וכאן ד'אלך יום ד' ניסן ה' בו תרצ"ז.

ישראל סעיד	הצ' סלי'ן יעיש	חיים עמר
משרקי יצ"ו	עמר יצ"ו	יצ"ו

תיבה בכתבהא תלויה ביני שיטי ודין קיומה
ישראל סעיד משרקי

הד'א מא צאר לסלימאן מן מא קסמו הו ועמה חיים אלמד'כורין אעלאה

ריאלאת

קי' <מה> קכ"ה	אול שי אלמכאן אלכביר בכמתה ¹¹ וכ'זאינה ¹²
קימה ס'	אלסקיף ¹³ אלאוסט לה באב אלי' אלסקיף אלכ'ארג'י
קי' ל'	ובאב אלי' אלחוי אלכבירה
קי' נ"ב	אלחוי אלכבירה באלחר אלסגיר אלד'י פיהא
	הרמב"ם כאמל סת קטע

¹⁰ מחסן בקומת הקרקע ששימש לאחסנת עצים וכאורווה.

¹¹ חדר קטן בתוך החדר הגדול, כ־2X2 מטר; חדר הלבשה ובו ארגו הבגדים (צנדוק אלאד'אה).

¹² גומחה שקועה בקיר בעומק כשלושים ס"מ, נעולה בשתי דלתות. שמו בה דברים יקרי ערך, כגון כסף ותכשיטים.

¹³ כינוי גם לחצר המשמשת כמבואת הבית או חדר קטן.

קי' ח"י	עץ חיים דפוס אלקטעתיך
קי' ח'	מכלול רד"ק קטעתיך
ה'	קטעת משנה כ"י ס' מועד פי' הרמב"ם
קי' א"ץ ¹⁴	ר' בחיי פי' על התורה
קי' ג'	ה' מגילות דפוס
קי' ח'	מנורת המאור דפוס ליוורנו
קי' ב'	מדרש תנחומא
ו'	נביאים וכתובים פי' רש"י ומצודות
קי' ו'	מקור חיים
קימה ב'	חובת הלבבות
קימה ד'	סידור בלדי ודיואן צגיר ותכונת השמים ומגילה צגירה אלאבריק אלכביר נחאס אצפר מנקוש ¹⁵ ות'נתין טיצאן גסאל
קי' ד'	ב' האואנאת נחאס
קימה א"ץ	צחן פג'רה ¹⁶ מנקוש
קימה א'	צחן מג'לס פג'רה
קימה א'	משג'ב פג'רה
קימה ו'	נטע באלי ומוקד נחאס
קי' ב'	תנג'רה מעדן ומכחלה מחליה
קי' ב"ץ	מדעי מרג'ל בקצבתה
קימה א"ץ	למבת ג'דר ומתהלה ¹⁷ וגטאית טאסה נחאס אצפר
קימה כ"א	פריקה כבירה מדפוסה וד' צגאר ופרש צוף
קימה ה'	למבה ציץ ¹⁸
	פראש אלכמה ואלוסאיד ואלקואריר ¹⁹ ואלג'רם
קימה כ"ה	ואלצנאדיק ²⁰

¹⁴ אחד וחצי ; האות ץ מציינת חצי.

¹⁵ כלומר מעוטר בתחרוטים שנעשו על הנחושת.

¹⁶ נחושת אדומה נקייה מכל תערובת זרה (קאפח תשמ"ז, עמ' 327).

¹⁷ שיבוש לשוני של המלה : מדהלה.

¹⁸ כינוי כללי לכלי חרסינה חשובים שיובאו מסין.

¹⁹ בקבוקי זכוכית לשימושים שונים.

²⁰ תיבות גדולות ששימשו לאחסון בגדים.

אלקלה אלכבירה ואלמרטבאן²¹ קי' ד'
 ג'מיע אלכסוה ואלטהור²² קי' נ'
 טאצת עג'ין נחאס קי' ד'
 יכון אלג'מלה ארבע מאיה ריאל וואחד ותסעין ריאל

והד'א מא צאר ותעיינ לחיים אלמד'כור אעלאה

ריאלאת

אלמכאן אלאעלא בכמתה ע'
 אלטבקה אלצגירה אלמחקהב²³ מ'
 חאנות אלסקיף ל'
 טבקה פי חוש אלכניס ואלחאנות אלד'י פי אלחוש חק ל'
 אלבית אלחוי אלצגירה אלד'י פי חוש אלכניס
 משנה כאמלה קי' ט"ו
 גמרא קי' ט"ו
 מדרש רבה קימה ט"ו
 חומש חומת אנך עשרה
 עין יעקב מהרש"א קימה י"ב
 עין יעקב צגירה קי' ד'
 תכלאל קדים כ"י קי' ח"י
 ג' מגילות כ"י קי' ה'
 ב' סדאדיר ר"ה ואלכפור ג'
 שתילי זיתים ויורה דעה וחושן משפט קימה ו'
 סידור חק אלאעיאד שאמי ופלא יועץ ושבילי אמונה
 וסידור תלים וקטעת הרי"ף וכראסה מן תנחומא
 קדימה וספר יוסיפון נאקץ וורק קאלף ומגילה באליה
 וארבעה ועשרין צגיר ודיואן וכראסה ד' צומות וט"ב
 וכראסה הלכות שחיטה קי' יב"ץ
 דסת²⁴ ומשג'ב נחאס קי' ז'

²¹ כלי קיבול גדול עשוי זכוכית שאינה שקופה.

²² 'טהור' – כינוי לתכשיטי הכסף העשויים 85% כסף טהור והשאר נחושת.

²³ רבים: חקב, מקום אחסון של חיטה, שעורה, יין וכו'.

אבריק צגיר נחאס אצפר מנקוש וטאסת גסל כבירה
וטאסה צגירה ואת'נין צחון צגאר מג'לסאת וצחן צגיר

אצפר מנקוש	קי' ט'
שישה רצאן בקצבתהא	קי' ו'
למבה ופאנוס ותנג'רה	קי' א'
קלה כבירה וקלה צגירה	קי' ד'
פראש אלמכאן אלאעלא ואלוסאיד ואלג'רם ואלצנאדיק	קי' כ"ה
ג'מיע אלכסוה ואלטהור	כ'מסין
טאסת עג'ין	קי' ג'
טאסת גסאל	קי' א' <

יכון אלג'מלה ת'לאת' מאיה' ריאל ואת'נין ותסעין ריאל אלא רבע
יכון אלבאקי לחיים לחתא יסתופי מת'ל סלי' תסעה ותסעין ריאל ורבע אלא וקת
ינפרדו. ויאכ'ד' חיים בד'אלך אלצ"ט ואלרבע מן מא בקי משתוך בינהם. ווקע
ג'מיע מא ד'כר פי הד'א אלפצל ואלביאן ברצ'א מנהם ואכ'תיאר חסב מא יוצ'עו
עלאימהם.

בתאריכ'ה ה' ניסן תרצ"ו ליצירה ברמ"ח לשטרות

ישראל סעיד	הצ' סלי' נ' יעיש	הצ' חיים נ' המ'
משרקי יצ"ו	עמר יצ"ו	ישועה עמר יצ"ו

תרגום התעודת

הסכם חלוקת רכוש בין סלימאן בן יעיש עמר ודודו חיים בן ישועה עמר
הופיעו סלימאן בן יעיש עמר ודודו חיים בן ישועה עמר, והנזכרים בקו הבריאות,
השכל והגוף. והתחלקו בבית העומד בבניינו ב(שכונת) עד'ר שבאם²⁵ המתוחם
[...]²⁶ ובדרומו הגינה בבעלות הנזכרים, ובמערבו חצר וכן התחלקו בכל
מלבושיהם ומלבושי ילדיהם ונשותיהם ותכשיטיהן וכל הספרים והשמיכות וכיסויי
הרצפה ו(כלי) הנחושת. כפי מה שיתברר, מבואר למטה, החלוקה הזאת כל דבר
בערכו, ונעשה כל דבר ממה שהוזכר ביניהם לחצאין, מלבד המחסן הגדול שתחת

²⁴ מיכל גדול מנחושת ששימש לרחצת כל הגוף.

²⁵ שכונת היהודים בשבאם.

²⁶ חסרה כמעט שורה שלמה בשל קיפול וקרע בדף.

החדר הגדול על גומחותיו וחדר הטחינה של הטבק על מטחנותיו. וכבר נקצב לגזאל²⁷ אלמנת יעיש בן ישועה עמר בהערכה מסוימת מאה וארבעים ריאל בעבור עבודתה. והסכימו בזה סלימאן וחיים הנזכרים לגזאל אמם²⁸ הנזכרת ברצונם ומבחירה. והתחייב במלבושיה בנה סלימאן הנזכר. ומה שנשאר משותף בין סלימאן וחיים הנזכר: המטבח ומה שבתוכו – מחסן ומקום הרחצה והחדר הקטן והמחסנים שבו והמרתף של החמור וחדר טחינת הגרעינים (של התבואה) עם הריחיים שבו. והגינה שמאחורי הבית ובית הכנסת עם ספריו ושני הספרים²⁹ וכל הרכוש אשר (בבעלותם) בצרם³⁰ והחובות והמקח והממכר וכלי החנויות, כגון ארגזים ומאזניים וזולת כל מה שנזכר יישאר בין סלימאן הנזכר ודודו חיים הנזכר בשותפות עד זמן שירצו להיפרד, יחולק כל זה בניהם לחצאין ביושר.

אבל מה שכבר נפרדו בו ונחלק ביניהם ממגורי הבית שהעתיקו אשר נברר ביאור זה למטה, הנה זה כבר התקיימה ההיפרדות והחלוקה ביניהם ברצונם ובבחירתם, ולא נותר ביניהם ולא לאחד מהם שום ערעור או אונאה אפילו אונאת דברים חס ושלום.

וקנו על כל הנזכר קניין שלם חמור גמור במנא דכשר למקנא ביה כתקנת רבותינו זכרונם לברכה.

וזה היה (ב)יום ד' ניסן ה' בו תרצ"ז.

הצ' חיים עמר	הצ' סלי'ן יעיש	ישראל סעיד
יצ"ו	עמר יצ"ו	משרקי יצ"ו

תיבה בכתבהא תלויה ביני שיטי ודין קיומה³¹
ישראל סעיד משרקי

זה מה שמגיע לסלימאן ממה שחלקו הוא ודודו חיים הנזכרים למעלה

ריאלים

מחיר קכ"ה	ראשית כול, החדר הגדול, חדר ההלבשה שלו וגומחתו
	הפרוזדור האמצעי יש לו דלת לפרוזדור החיצוני ודלת
מחיר ס'	אל החצר הגדולה

²⁷ בעברית: צביה.

²⁸ גם חיים כינה את גזאל בשם אמא, שכן היא אמצה אותו בצעירותו.

²⁹ בניגוד לכתבים שונים כאן הכוונה לספרי תורה.

³⁰ כפר קטן, מרחק שעת רכיבה על חמור משבאם.

³¹ כלומר, כל תיקון או מחיקה או תוספת בין השורות צריך קיום.

מחיר ל'	החצר הגדולה והמרתף הקטן שבה
	פרשה כתב יד קרא ותרגום ותפסיר וחלק הדקדוק ³²
כ"ה	וחידושי טעמים
מחיר נ"ב	הרמב"ם שלם ששה חלקים
מחיר ח"י	עץ חיים ³³ דפוס שני חלקים
מחיר ח'	מכלול רד"ק שני חלקים
ה'	חלק משנה כתב יד ס' מועד פירוש הרמב"ם
מחיר אחד וחצי	ר' בחיי פירוש על התורה
מחיר ג'	ה' מגילות דפוס
מחיר ח'	מנורת המאור דפוס ליוורנו
מחיר ב'	מדרש תנחומא
ו'	נביאים וכתובים פי' רש"י ומצודות
מחיר ו'	מקור חיים ³⁴
מחיר ב'	חובת הלבבות
מחיר ד'	סידור בלדי ודיואן קטן ותכונת השמים ומגילה קטנה ³⁵
מחיר ז'	הכד הגדול מנחושת צהובה, מקושט ושתי קערות רחצה
מחיר ד'	שני מכתשי נחושת
מחיר אחד וחצי	מגש מנחושת אדומה מקושט
מחיר א'	מגש בעל פן מנחושת אדומה
מחיר א'	אגרטל מנחושת אדומה
מחיר ו'	שטיח עור ישן, כלי לגחלים מנחושת
מחיר ב'	סיר מתכת ומכחלת פוך מקושטת
מחיר שני וחצי	נרגילה עם רגליות ועם הצינור שלה
מחיר אחד וחצי	עששית נתלית וסיר שיש עם מכסה טס הנחושת הצהובה
מחיר כ"א	שטיח גדול משומש וד' (שטיחים) קטנים ומזרון צמר
מחיר ה'	עששית חרסינה

³² קרא – נוסח המקרא; תרגום – אונקלוס; תפסיר – רב סעדיה גאון; חלק הדקדוק – לר' יחיא צאלח (מהרי"ץ).

³³ תכלאל 'עץ חיים' למהרי"ץ שדפס בירושלים.

³⁴ הלכות שחיטה למהרי"ץ.

³⁵ סידור בלדי – סידור תפילה לפי הנוסח המקומי (להבדיל מן הנוסח השאמי, הארץ־ישראלי; ראו להלן); דיואן – לקט שירים; תכונת השמים לר' רפאל הלוי מהנובר; מגילת אסתר.

	שטיח של החדר הקטן והכריות והבקבוקים, שמיכות
מחיר כ"ה	כבשים והארגזים
מחיר ד'	החבית הגדולה והצנצנת
נ'	כל הבגדים ותכשיטי הכסף
ד'	קערת (ללישת) בצק נחושת
	סך הכול : ארבע מאות ריאל ותשעים ואחד ריאל
ריאלים	זה מה שמגיע ומוקצב לחיים הנזכר למעלה
ע'	החדר העליון (עם) חדר ההלבשה שלו
מ'	המחסן הקטן והאסמים
ל'	עם חצר הכניסה
	מחסן בחצר בית הכנסת והחנות אשר בחצר הבית
ל'	והחצר האחורית הקטנה שבחצר בית הכנסת
מחיר ט"ו	משנה שלמה
מחיר ט"ו	גמרא
מחיר ט"ו	מדרש רבה
עשרה	חומש חומת אנך ³⁶
מחיר י"ב	עין יעקב מהרש"א ³⁷
מחיר ד'	עין יעקב קטן
מחיר ח"י	תכלאל עתיק כתב יד
מחיר ה'	ג' מגילות כתב יד
מחיר ג'	ב' סידורים ראש השנה ויום הכיפורים
מחיר ו'	שתי ילדי זיתים ³⁸ ויורה דעה וחושן משפט
	סידור של החגים שאמי ³⁹ ופלא יועץ ושבילי אמונה ⁴⁰
	וסידור תלים וחלק מהרי"ף ⁴¹ וחוברת מתנחומא עתיק וספר
	יוסיפון ⁴² חסר דפים קלף ומגילה ישנה ועשרים וארבעה

³⁶ פירוש החיד"א לתנ"ך.

³⁷ עין יעקב – אגדות הש"ס מלוקטות על ידי ר' יעקב בן חביב עם פירוש המהרש"א.

³⁸ פירוש על השולחן ערוך לר' דוד משרקי.

³⁹ סידור על פי הנוסח הספרדי שהובא מארץ ישראל.

⁴⁰ פלא יועץ לר' אליעזר פאפו; שבילי אמונה לר' מאיר אלדבי.

⁴¹ ר' יצחק אלפאסי, פרשן התלמוד הנודע.

⁴² נהגו לקרא בספר זה בתשעה באב.

	קטנים ⁴³ ודיואן וחוכרת ד' צומות ותשעה באב וחוכרת
מחיר י"ב וחצי	הלכות שחיטה
מחיר ז'	דוד ואגרטל נחושת
	כד קטן מנחושת צהובה מקושט וקצרת רחצה גדולה
	וקצרה קטנה ושתי מגשים קטנים עם פן ומגש קטן
מחיר ט'	צהוב מקושט
מחיר ו'	נרגילה מעופרת עם הצינור שלה
מחיר א'	עששית ופנס וסיר
מחיר ד'	חבית גדולה וחבית קטנה
	שטיחי החדר העליון והכריות ושמיכות הכבשים
מחיר כ"ה	והארגזים
חמישים	כל הבגדים וה'טהור'
ג'	קצרת (ללישת) בצק
מחיר א' ורבע	קצרת רחצה ⁴⁴

סך הכול: שלוש מאות ריאל ותשעים ושנים ריאל פחות רבע.⁴⁵
 סך הנשאר לחיים, בכדי שישתווה כמו סלימאן תשעים ותשעה ריאל ורבע עד לעת
 שייפרדו. וייקח חיים בזאת תשעים ותשעה ורבע (ריאל) ממה שנותר מן השותפות
 ביניהם. ונחתם כל מה שנזכר מן הפרדה ומן ההסכם לשביעות רצונם ולפי
 בחירתם בחשבון שהוסכם עליהם.

בתאריך ה' ניסן תרצ"ז ליצירה, ברמ"ח לשטרות

ישראל סעיד	הצ' סלי[מאן] ן' יעיש	הצ' חיים ן' המ[נוח]
משרקי יצ"ו	עמר יצ"ו	ישועה עמר יצ"ו

⁴³ כ"ד ספרי התנ"ך בפורמט דפוס קטן.

⁴⁴ צלחת עמוקה הקולטת את המים שנוטלים בהם את הידיים מן האבריק לפני הארוחה ולאחריה.

⁴⁵ למעשה החשבון הוא 382 ורבע ריאל, ואפשר שלפנינו העתק אחד מן ההסכם, שבו נשמטו בטעות עוד 10 ורבע ריאל, כנראה בעבור ספרים.

חצרו מלימאן ז' ישיע עמר ועמיה חיים ז' יטענה עמר ואמנדכורין מן חל צחה
 אענל ואבדן ואנפצלו מן אבית אקאים עמארתה מן עזר טבאס אמאדור ענל
 מעלך אמנדכורין וברבי חוי ואיצא אנפצלו מן נמייע כמותהם ובמות חולאדכס
 וגמאנדס וקליתתן ונמייע אכתב ואדפא ואפראש ואנאחאס חסכ מנא יתחרר
 ביחז מן אדנא האדא אפצל כל שי בתמנה וצאר כל שי מן מנא ד'כר בינהם
 נצנן דון אטבנה לכבירה אלי תחת אמכאן אכציר בכזאנתהא וטבנת לטחן
 חק אברדקאן במטאחנהא פקד תעיונן לנגל אמנת יעיש ז' ישועה עמנד
 בתמנ מענלוס מנא'ה רל וארבעין רט ל' וקאכל שקויתתהא וקפנו ונדירו
 בולך מלימאן וחיים אמנדכורין לנגל וארתהם אמנדכורין ברצא מענד'הם
 ואכתמאר ואתס בכמותהא וניהא מלימאן אמנד' ואזי בקא מעסתרך ביון סנ'
 וחייס אמנד' לזימנה כותא דאכלבא טבנה וכזאנה אפציה ואמנד'הן
 אצנר במטבנהא ואחר חק אממאר וטבנת טחין אהב במטאחנהא ואל
 נדבה אלי קפא אבית ואכעם ואחפנן אפכרוס ונמייע אמא אלי מן אל
 צרס ואצמאר ואביע ואטרא ועדת אחואבת מעל צנאדיר ומיאצין וזיר
 נמייע מנא ד'כר בארין ביון סנ' אמנד' ועמיה חיים אמנד' מעסתרך ל' וקנד
 ירירו אאנפראד יתתס דאך בינהם נצנן באמנהא ואמנא מנא קי
 אנפצלו פיה ואקתסם בינהם מן מנאבל אבית ואמנד'ולחל אלי נאדר
 ביחז דאך אדנא הוה פקד וקע אאנפצל ואקאס מן דאך ברצאד'הם
 ואכתמאר'הם ולס בתי בינהם ולא לאהד מענהם שוס ענדעור חו אונאה
 אפי' אונאת דברים חן וקנו על כל הנכר קש'ת במנד'ב בתרזל וכאן

דאך יוס ד' נסח ה'בו תרצ' ישראסעני הצמל' יעיש
 תכד בכתבהא תלוי' ביע שילוי ויין יעונה מנד'הן עמנד' יעיש
 הדיה מנא צאר מלימאן מן מנא קסמו
 הו ועמיה חיים אמנדכורין אעל'ה ראלת
 חול שי אמכאן אכציר במנתה וכזאנה מ' קבה
 אפכין אאופט לה באב ל' אפכין אארכני
 ובאב ל' אחוי אכבירה קימנה
 אקנו אכבירה באהר אמנד' לזימנהא קי' ל'
 פדנה כי קרא ומנד'ס ומספיר וחד וקט' כה
 קרמ'ס כאחל קת קטע קי' נב

חיים אמנדכורין אעל'ה ראלת
 אמכאן אעל'ה במנתה מ'
 אפכין אצנר אמכנה מ'
 חמ'ה אפכין אמכנה מ'
 אפכין מ' אקוס אכעם ואחאנות
 אלי מן אקוס חק אבית ואחוי
 אצנרה אלי מן חמ'ה אכעם ל'
 חמ'ה אעל'ה מ' קי' טו

צילום החלק העליון של המסמך

ביבליוגרפיה

- גויטיין תשמ"ג
שלמה דב גויטיין, התימנים: מבחר מאמרים. ערך: מנחם
בן־ששון. ירושלים
- מוצ'בסקי־שנפר 2000
אסתר מוצ'בסקי־שנפר, יהודי תימן: אלפיים שנות תרבות
ומסורת, קטלוג. מוזיאון ישראל, ירושלים
- נחום תשכ"ב
יהודה לוי נחום, מצפונות יהודי תימן. ערך: שמעון גרידי. תל
אביב
- ניני תשס"א
יהודה ניני (מהדיר), אלמסודה: פנקס בית הדין של קהילת יהודי
צנעא במאה הי"ח. תל אביב
- עמר תשע"א
זהר עמר, מפנקסו של חנווני יהודי מצנעא בתוך: אהרן גימאני,
רצון ערוסי ושואל רגב (עורכים), בני תימן: מחקרים ביהדות
תימן ומורשתה, עמ' 117–133. רמת גן
- קאפח תשמ"ז
יוסף קאפח, הליכות תימן. ערך: ישראל ישעיהו. ירושלים
Carl Rathjens, *Jewish Domestic Architecture in San'a*.
Jerusalem 1957